

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

БЕЛОРУССКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ

Кафедра международных отношений

МУХАЕВА Мария Сергеевна

**ИНТЕГРАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ НА ЕВРАЗИЙСКОМ
ПРОСТРАНСТВЕ В ИССЛЕДОВАНИЯХ ЗАРУБЕЖНЫХ
АНАЛИТИЧЕСКИХ ЦЕНТРОВ**

Аннотация магистерской диссертации

специальность 1-23 80 06 «Международные отношения»

Научный руководитель:
кандидат исторических наук,
профессор Хухлындина Л.М.

Допущен к защите

«__» _____ 2021 г.

Зав. кафедрой международных отношений

доктор исторических наук, профессор

_____ М.Э. Чесновский

Минск, 2021

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА РАБОТЫ

Ключевые слова. Историография, интеграция, постсоветское пространство, интеграционные объединения, аналитический центр, Россия, Соединенные штаты Америки, Союзное государство, Содружество независимых государств, Евразийский экономический союз, Организация договора о коллективной безопасности.

Цель данного исследования состоит в выявлении сущности и особенностей подходов зарубежных аналитических центров к изучению евразийских политико-экономических и военно-политических интеграционных процессов.

В рамках поставленной цели были сформулированы следующие задачи:

1. Провести обзор историографии и источников базы по теме исследования;
2. Выявить определение, функции, категории, цели и задачи деятельности аналитического центра;
3. Провести сравнительный анализ деятельности ведущих аналитических центров в постсоветских (Россия) и западных странах (ЕС и США);
4. Охарактеризовать особенности изучения зарубежными аналитическими центрами деятельности основных региональных объединений на постсоветском пространстве (СНГ, Союзное государство, ЕАЭС, ОДКБ);
5. Выявить политико-экономические и вопросы безопасности интеграции в исследованиях зарубежных аналитических центров.

Предмет исследования – анализ зарубежными аналитическими центрами основных процессов и тенденций развития интеграционных процессов на постсоветском пространстве.

Объект исследования – аналитические центры зарубежных стран, занимающиеся вопросами интеграции

Практическая значимость. Исследования интеграции являются одним из важнейших малоразработанных направлений в современной науке и в необходимой мере сочетают в себе как научную, так и практическую составляющую.

Исследование данной тематики в научном отношении позволит:

1. Четко определить и характеризовать формы и методы политической интеграции, затрагивающие все страны постсоветского пространства.
2. Получить конкретное представление о современном состоянии интеграционных процессов, понять новейшие тенденции в практике

политической интеграции СНГ, Союзного государства, Евразийского союза и ОДКБ.

3. С точки зрения приращения научных знаний, осмысление заявленных проблем позволяет сделать общие выводы о механизмах функционирования четырех объединений в качественно новых условиях глобализации. В подобных координатах рассмотрение вышеуказанных объединений позволит сформулировать выводы о новых вариантах и возможностях развития политических систем, институтов и всего общества в целом.

Степень научной разработанности темы исследования. В ходе работы над диссертацией были проанализированы и обобщены монографии и коллективные труды российских и зарубежных политологов, историков, экономистов и экспертов-международников, научные статьи, аналитика, отчеты по проблематике интеграционного взаимодействия стран на евразийском пространстве. Был широко использован накопленный опыт целого ряда научных школ и исследовательских центров в изучении конкретных областей интеграционной политики государств Содружества. Это, прежде всего, Московский государственный институт международных отношений МИД Российской Федерации, Российского университета дружбы народов, Московского государственного университета им. М.В. Ломоносова, Национальный исследовательский институт мировой экономики и международных отношений имени Е.М. Примакова Российской академии наук» (ИМЭМО РАН), Российский совет по международным делам др. Среди западных аналитических школ были рассмотрены труды Института Брукинга, Фонда Карнеги за международный мир, Центр изучения России, Восточной Европы и Евразии при Стэнфордском университете, Французский институт международных отношений и др.

Теоретическая значимость. Теоретическая значимость работы состоит в возможности использования приведенного в исследовании аналитического материала в рамках дальнейших научных изысканий по проблематике международного интеграционного взаимодействия, а также возможности использования разработанных и определенных в исследовании конкретных теоретических и практических аспектов деятельности постсоветских стран в рамках учебных курсов по соответствующим дисциплинам.

Практическая значимость. Практическая значимость определяется актуальностью темы и возможностью использования сделанных обобщений, выводов и предложений в прикладных целях. Особое практическое значение данная работа приобретает в образовательном процессе при подготовке специалистов по международным отношениям, политологов, социологов в ВУЗах, где существует потребность в разработке новых и дополнении уже

существующих курсов, связанных с проблемами современного мироустройства, мировой и региональной политики, проблем интеграции и дезинтеграции.

Полученные результаты и их новизна. В ходе исследования были получены следующие результаты:

1. Анализ историографической базы показал, что несмотря на наличие значительного количества работ по вопросу интеграционных объединений на постсоветском пространстве, дискуссия на эту тему еще требует глубокого и комплексного сравнительного анализа.

2. В данном исследовании аналитическим центром представляется негосударственный актор международных отношений, представляющий собой научно ориентированную исследовательскую организацию, занимающейся разработкой интеллектуальных продуктов в области внешней и внутренней политики, международных отношений, дипломатии, экономики, финансов, социокультурного и гуманитарного взаимодействия. Главная задача деятельности аналитических центров состоит в том, чтобы служить «мостом» между научным и политическим сообществом, между государством и гражданским обществом, действуя в интересах последнего в качестве независимых голосов, переводящих прикладные и фундаментальные исследования на понятный, доступный для политиков и общественности язык.

3. При проведении сравнительного анализа деятельности аналитических центров в России и Соединенных штатах Америки подчеркивается уникальность российского экспертного сообщества касательно двойственного его функционирования: с одной стороны, в качестве генератора, с другой – проводником социально значимой информации для власти и социума. В то время как аналитические центры США ориентированы, в первую очередь, на удовлетворение государственного заказа. Экспертное сообщество США интегрировано как в процесс выработки курса на международной арене, так и в его информационно-пропагандистское сопровождение.

4. Раскрыты особенности институционального оформления интеграционной структуры таких объединений, как Союзное государство, СНГ, ЕАЭС и ОДКБ, с учетом динамики и перспективами развития в контексте исследований зарубежных аналитических центров.

Современные подходы западных аналитических центров в отношении анализа экономической, политической и военной деятельности интеграционных объединений на постсоветском пространстве базируются на следующих восприятиях. По мнению ряда экспертов, Союзное государство находится на грани между своим институциональным возрождением и поглощением Евразийским союзом, что не равно по отношению к СНГ. На Содружество возлагается ряд обязательств по поддержанию и развитию политического диалога и координации подходов по различным аспектам эволюции ситуации в

регионе и в мире, в целом. Евразийский союз видится зарубежными экспертными сообществами как межрегиональный гигант с колоссальным экономическим потенциалом. Подключение новых стран к членству в состав означает, что на повестку дня выходят вопросы гармонизации международных отношений, поиска новых партнеров и роста взаимной торговли. Ситуация в ОДКБ отличается от ЕАЭС различием внешнеполитических целей государств-членов, однако, несмотря на их многообразие, организация служит надежным гарантом поддержания региональной безопасности.

Научные положения, выводы и рекомендации, сформулированные в магистерской диссертации, подтверждены аналитическими и фактическими данными. В целях обеспечения достоверности умозаключений приводится ряд конкретных практических примеров, соответствующих выводам. Подготовка, статистический анализ и интерпретация полученных результатов проведены с использованием современных методов обработки информации и анализа.

Магистерская диссертация состоит из оглавления, перечня условных сокращений и обозначений, введения, общей характеристики работы, четырех глав, заключения, списка использованных источников.

АГУЛЬНАЯ ХАРАКТАРЫСТЫКА ПРАЦЫ

Ключавыя словы. Гістарыяграфія, інтэграцыя, постсавецкую прастору, інтэграцыйныя аб'яднанні, аналітычны цэнтр, Расія, Злучаныя Штаты Амерыкі, Саюзная дзяржава, Садружнасць незалежных дзяржаў, Еўразійскі эканамічны саюз, Арганізацыя дамовы аб калектыўнай бяспецы.

Мэта дадзенага даследавання складаецца ў выяўленні сутнасці і асаблівасцяў падыходаў замежных аналітычных цэнтраў да вывучэння еўразійскіх палітыка-эканамічных і ваенна-палітычных інтэграцыйных працэсаў.

У рамках пастаўленай мэты былі сфармуляваны **наступныя задачы:**

1. Правесці агляд гістарыяграфіі і крыніц базы па тэме даследавання;
2. Выявіць вызначэнне, функцыі, катэгорыі, мэты і задачы дзейнасці аналітычнага цэнтра;
3. Правесці параўнальны аналіз дзейнасці вядучых аналітычных цэнтраў у постсавецкіх (Расія) і заходніх краінах (ЕС і ЗША);
4. Ахарактарызаваць асаблівасці вывучэння замежнымі аналітычнымі цэнтрамі дзейнасці асноўных рэгіянальных аб'яднанняў на постсавецкай прасторы (СНД, Саюзная дзяржава, ЕАЭС, АДКБ);
5. Выявіць палітыка-эканамічныя і пытанні бяспекі інтэграцыі ў даследаваннях замежных аналітычных цэнтраў.

Прадмет даследавання – аналіз замежнымі аналітычных цэнтрамі асноўных працэсаў і тэндэнцый развіцця інтэграцыйных працэсаў на постсавецкай прасторы.

Аб'ект даследавання – аналітычныя цэнтры замежных краін, якія займаюцца пытаннямі інтэграцыі

Практычная значнасць. Даследаванні інтэграцыі з'яўляюцца адным з найважнейшых маларазработаных кірункаў у сучаснай навуцы і ў неабходнай меры спалучаюць у сабе як навуковую, так і практычную складнік.

Даследаванне дадзенай тэматыкі ў навуковых адносінах дасць магчымасць:

1. Дакладна вызначыць і характарызаваць формы і метады палітычнай інтэграцыі, якія закранаюць усе краіны постсавецкай прасторы.
2. Атрымаць канкрэтнае ўяўленне аб сучасным стане інтэграцыйных працэсаў, зразумець найноўшыя тэндэнцыі ў практыцы палітычнай інтэграцыі СНД, Саюзнай дзяржавы, Еўразійскай саюза і АДКБ.
3. З пункту гледжання прырашчэння навуковых ведаў, асэнсаванне заяўленых праблем дазваляе зрабіць агульныя высновы пра механізмы функцыянавання чатырох аб'яднанняў у якасна новых умовах глабалізацыі. У

падобных каардынатах разгляд вышэйзгаданых аб'яднанняў дазволіць сфармуляваць высновы аб новых варыянтах і магчымасцях развіцця палітычных сістэм, інстытутаў і ўсяго грамадства ў цэлым.

Ступень навуковай распрацаванасць тэмы даследавання. У ходзе работы над дысертацыяй былі прааналізаваныя і абагульнены манаграфіі і калектыўныя працы расійскіх і замежных палітолагаў, гісторыкаў, эканамістаў і экспертаў-міжнароднікаў, навуковыя артыкулы, аналітыка, справаздачы па праблематыцы інтэграцыйнага ўзаемадзеяння краін на еўразійскай прасторы. Быў шырока выкарыстаны назапашаны вопыт цэлага шэрагу навуковых школ і даследчых цэнтраў у вывучэнні канкрэтных абласцей інтэграцыйнай палітыкі дзяржаў Садружнасці. Гэта, перш за ўсё, Маскоўскі дзяржаўны інстытут міжнародных адносін МЗС Расійскай Федэрацыі, Расійскага універсітэта дружбы народаў, Маскоўскага дзяржаўнага універсітэта ім. М.В. Ламаносава, Нацыянальны даследчы інстытут сусветнай эканомікі і міжнародных адносін імя А.М. Прымакова Расійскай акадэміі навук» (ІСЭМА РАН), Расійскі савет па міжнародных справах і інш. Сярод заходніх аналітычных школ былі разгледжаныя працы Інстытута Брукінгса, Фонду Карнегі за міжнародны мір, Цэнтр вывучэння Расіі, Усходняй Еўропы і Еўразіі пры Стэндфардскім універсітэце, Французская інстытут міжнародных адносін і інш.

Тэарэтычная значнасць. Тэарэтычная значнасць работы складаецца ў магчымасці выкарыстання прыведзенага ў даследаванні аналітычнага матэрыялу ў рамках далейшых навуковых пошукаў па праблематыцы міжнароднага інтэграцыйнага ўзаемадзеяння, а таксама магчымасці выкарыстання распрацаваных і вызначаных у даследаванні канкрэтных тэарэтычных і практычных аспектаў дзейнасці постсавецкіх краін у рамках навучальных курсаў па адпаведных дысцыплінах.

Практычная значнасць. Практычная значнасць вызначаецца актуальнасцю тэмы і магчымасцю выкарыстання зробленых абагульненняў, высноў і прапаноў у прыкладных мэтах. Асаблівае практычнае значэнне дадзеная праца набывае ў адукацыйным працэсе пры падрыхтоўцы спецыялістаў па міжнародных адносінах, палітолагаў, сацыёлагаў у ВНУ, дзе існуе патрэба ў распрацоўцы новых і дапаўненні ўжо існуючых курсаў, звязаных з праблемамі сучаснага светабудовы, сусветнай і рэгіянальнай палітыкі, праблем інтэграцыі і дэзінтэграцыі.

Атрыманыя вынікі і іх навізна. У ходзе даследавання былі атрыманы наступныя вынікі:

1. Аналіз гістарыяграфічнай базы паказаў, што нягледзячы на наяўнасць значнай колькасці работ па пытанні інтэграцыйных аб'яднанняў на постсавецкай прасторы, дыскусія на гэтую тэму яшчэ патрабуе глыбокага і комплекснага параўнальнага аналізу.

2. У дадзеным даследаванні аналітычным цэнтрам ўяўляецца недзяржаўны актор міжнародных адносін, які ўяўляе сабой навукова арыентаваную даследчую арганізацыю, якая займаецца распрацоўкай інтэлектуальных прадуктаў у галіне знешняй і ўнутранай палітыкі, міжнародных адносін, дыпламатыі, эканомікі, фінансаў, сацыя-культурнага і гуманітарнага ўзаемадзеяння. Галоўная задача дзейнасці аналітычных цэнтраў складаецца ў тым, каб служыць «мостам» паміж навуковым і палітычнай супольнасцю, паміж дзяржавай і грамадзянскай супольнасцю, дзейнічаючы ў інтарэсах апошняга ў якасці незалежных галасоў, перакладае прыкладныя і фундаментальныя даследаванні на зразумелы, даступны для палітыкаў і грамадскасці мову.

3. Пры правядзенні параўнальнага аналізу дзейнасці аналітычных цэнтраў у Расіі і Злучаных штатах Амерыкі падкрэсліваецца унікальнасць расійскага экспертнай супольнасці датычна парнага яго функцыянавання: з аднаго боку, у якасці генератара, з другога – правадніком сацыяльна значнай інфармацыі для ўлады і соцыума. У той час як аналітычныя цэнтры ЗША арыентаваны, у першую чаргу, на задавальненне дзяржаўнага заказу. Экспертная супольнасць ЗША інтэгравана як у працэс выпрацоўкі курсу на міжнароднай арэне, так і ў яго інфармацыйна-прапагандыскае суправаджэнне.

4. Раскрыты асаблівасці інстытуцыйнага афармлення інтэграцыйнай структуры такіх аб'яднанняў, як Саюзная дзяржава, СНД, ЕАЭС і АДКБ, з улікам дынамікі і перспектывамі развіцця ў кантэксце даследаванняў замежных аналітычных цэнтраў.

Сучасныя падыходы заходніх аналітычных цэнтраў у дачыненні да аналізу эканамічнай, палітычнай і ваеннай дзейнасці інтэграцыйных аб'яднанняў на постсавецкай прасторы грунтуюцца на наступных успрыманнях. На думку шэрагу экспертаў, Саюзная дзяржава знаходзіцца на мяжы паміж сваім інстытуцыянальным адраджэннем і паглынанням Еўразійскім саюзам, што не роўна ў адносінах да СНД. На Садружнасць ўскладаецца шэраг абавязацельстваў па падтрыманні і развіцці палітычнага дыялогу і каардынацыі падыходаў па розных аспектах эвалюцыі сітуацыі ў рэгіёне і ў свеце, у цэлым. Еўразійскі саюз бачыцца замежнымі экспертнымі супольнасцямі як міжрэгіянальны гігант з каласальным эканамічным патэнцыялам. Падключэнне новых краін да сяброўства ў склад азначае, што на парадак дня выходзяць пытанні гарманізацыі міжнародных адносін, пошуку новых партнёраў і росту ўзаемнага гандлю. Сітуацыя ў АДКБ адрозніваецца ад ЕАЭС адрозненнем знешнепалітычных мэтаў дзяржаў-членаў, аднак, нягледзячы на іх разнастайнасць, арганізацыя служыць надзейным гарантам падтрымання рэгіянальнай бяспекі.

Навуковыя палажэнні, высновы і рэкамендацыі, сфармуляваныя ў магістарскай дысертацыі, пацверджаны аналітычнымі і фактычнымі дадзенымі. У мэтах забеспячэння дакладнасці высноў прыводзіцца шэраг канкрэтных практычных прыкладаў, адпаведных высноў. Падрыхтоўка, статыстычны аналіз і інтэрпрэтацыя атрыманых вынікаў праведзеныя з выкарыстаннем сучасных метадаў апрацоўкі інфармацыі і аналізу.

Магістарская дысертацыя складаецца з зместа, пераліку ўмоўных скарачэнняў і пазначэнняў, ўвядзення, агульнай характарыстыкі працы, чатырох кіраўнікоў, заключэння, спісу выкарыстаных крыніц і літаратуры.

GENERAL DESCRIPTION OF WORK

Key words. Historiography, integration, post-Soviet space, integration associations, analytical center, Russia, the United States of America, the Union State, the Commonwealth of Independent States, the Eurasian Economic Union, the Collective Security Treaty Organization.

The purpose of this study is to identify the essence and features of the approaches of foreign think tanks to the study of Eurasian political-economic and military-political integration processes.

Within the framework of this goal, **the following tasks** were formulated:

1. Conduct a review of the historiography and sources of the base on the research topic;
2. Reveal the definition, functions, categories, goals and objectives of the analytical center;
3. Conduct a comparative analysis of the activities of leading think tanks in post-Soviet (Russia) and Western countries (EU and USA);
4. To characterize the peculiarities of the study by foreign analytical centers of the activities of the main regional associations in the post-Soviet space (CIS, Union State, EAEU, CSTO);
5. Reveal the political, economic and security issues of integration in the studies of foreign analytical centers.

The subject of the research is the analysis by foreign analytical centers of the main processes and trends in the development of integration processes in the post-Soviet space.

The object of the research is the analytical centers of foreign countries dealing with integration issues

Practical significance. Integration studies are one of the most important underdeveloped areas in modern science and, to the extent necessary, combine both scientific and practical components.

Researching this topic scientifically will allow:

1. To clearly define and characterize the forms and methods of political integration affecting all countries of the post-Soviet space.
2. To get a concrete idea of the current state of integration processes, to understand the latest trends in the practice of political integration of the CIS, the Union State, the Eurasian Union and the CSTO.
3. From the point of view of increasing scientific knowledge, understanding the stated problems allows us to draw general conclusions about the mechanisms of functioning of the four associations in the qualitatively new conditions of globalization. In such coordinates, consideration of the above associations will make

it possible to formulate conclusions about new options and opportunities for the development of political systems, institutions and society as a whole.

The degree of scientific elaboration of the research topic. In the course of work on the dissertation, monographs and collective works of Russian and foreign political scientists, historians, economists and international experts, scientific articles, analytics, reports on the problems of integration interaction between countries in the Eurasian space were analyzed and summarized. The accumulated experience of a number of scientific schools and research centers was widely used in the study of specific areas of the integration policy of the Commonwealth states. These are, first, the Moscow State Institute of International Relations of the Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, the Peoples' Friendship University of Russia, and the Moscow State University. M.V. Lomonosov, National Research Institute of World Economy and International Relations named after E.M. Primakov of the Russian Academy of Sciences "(IMEMO RAS), the Russian Council on International Affairs, etc. Among the Western analytical schools, the works of the Brookings Institution, the Carnegie Endowment for International Peace, the Center for the Study of Russia, Eastern Europe and Eurasia at Stanford University, the French Institute of International Relations and dr.

Theoretical significance. The theoretical significance of the work lies in the possibility of using the analytical material given in the study in the framework of further scientific research on the problems of international integration interaction, as well as the possibility of using the specific theoretical and practical aspects of the activities of post-Soviet countries developed and identified in the study within the framework of training courses in relevant disciplines.

Practical significance. The practical significance is determined by the relevance of the topic and the possibility of using the generalizations, conclusions and proposals made for applied purposes. This work acquires particular practical importance in the educational process in the training of specialists in international relations, political scientists, sociologists in universities, where there is a need to develop new and supplement existing courses related to the problems of the modern world order, world and regional politics, problems of integration and disintegration.

The results obtained and their novelty. During the study, the following results were obtained:

1. An analysis of the historiographical base showed that despite the presence of a significant number of works on the issue of integration associations in the post-Soviet space, the discussion on this topic still requires a deep and complex comparative analysis.

2. In this study, the analytical center is a non-state actor of international relations, which is a scientifically oriented research organization engaged in the development of intellectual products in the field of foreign and domestic policy,

international relations, diplomacy, economics, finance, socio-cultural and humanitarian interaction. The main task of the think tanks is to serve as a “bridge” between the scientific and political community, between the state and civil society, acting in the interests of the latter as independent voices translating applied and fundamental research into an understandable language accessible to politicians and the public.

3. When conducting a comparative analysis of the activities of analytical centers in Russia and the United States of America, the uniqueness of the Russian expert community regarding its dual functioning is emphasized: on the one hand, as a generator, on the other hand, as a conductor of socially significant information for the authorities and society. While US think tanks are focused primarily on meeting government orders. The US expert community is integrated both in the process of developing a course in the international arena and in its information and propaganda support.

4. The features of the institutional design of the integration structure of such associations as the Union State, the CIS, the EAEU and the CSTO are revealed, taking into account the dynamics and development prospects in the context of studies of foreign analytical centers.

Modern approaches of Western think tanks in relation to the analysis of the economic, political and military activities of integration associations in the post-Soviet space are based on the following perceptions. According to a number of experts, the Union State is on the verge between its institutional revival and absorption by the Eurasian Union, which is not equal in relation to the CIS. The Commonwealth is entrusted with a number of obligations to maintain and develop political dialogue and coordinate approaches to various aspects of the evolution of the situation in the region and in the world as a whole. The Eurasian Union is seen by foreign expert communities as an interregional giant with colossal economic potential. The joining of new countries to membership in the composition means that the issues of harmonizing international relations, searching for new partners and the growth of mutual trade are on the agenda. The situation in the CSTO differs from the EAEU in the difference in foreign policy goals of the member states, however, despite their diversity; the organization serves as a reliable guarantor of maintaining regional security.

Scientific provisions, conclusions and recommendations formulated in the master's thesis are supported by analytical and factual data. In order to ensure the reliability of the conclusions, a number of specific practical examples are provided that correspond to the conclusions. Preparation, statistical analysis and interpretation of the results obtained were carried out using modern methods of information processing and analysis.

The master's thesis consists of a table of contents, a list of abbreviations and symbols, an introduction, a general description